

Dinsdag 25 juli 1972

NIEUWE DOCKU

As in grêfstien stiet ûnder Wetzens dizze gevel fan in âld spultsje.

Foto Willem Wilstra

ALDE ANDERS

Troch it boek "De Jacht" fan Durk van der Ploeg binne jimme ûnder mear yn 'e kunde kommen mei "Alde Anders", ek wol "Anders Dykje" neamd, yn it boek de heit fan Former Bloemkamp.

"De Jacht" is, sa't jimme witte, foar in part realistysk en foar in part optocht.

Foar dejingen dy't de skiednis fan De Jacht fan tichtebij meimakke hawwe of noch sterker: sels belibbe hawwe en sadwaande fêststelle kinne wat dêr fiktyf en net-fiktyf yn is, makket dat it lezen fan dizze roman der des te boeiender op, tinkt my. Mar sa tinke se der yn Ealsum en Wetsens net allegearre oer.

Doe't de oarloch útbriek, wie ik twa jier en 4 moanne.

Us heit, berne yn 1904 en lid fan de B.V.L. te Ealsum, wie noch krekt by de âldste lichting dy't yn 'e mobilisaasje ûnder de wapens moast en sadwaande bleau ús mem efter mei harren boerespultsje en trije lytse famkes, dêr't ik doe de jongste fan wie. Letter binne der noch trije famkes by kommen. As ús heit mei ferlof thús kaam, lei er steefest trije repen op 'e tafel, dy't er yn Hoogeveen foar ús kocht hie. As er nei in pear dagen wer fuort moast, brocht ús mem him, mei my op 'e earm, nei de bushalte ta.

As de bus dan hast oan Wetsens ta wie en der Øfskied nommen wurde moast, foel dat ús mem swier en hja koe har dan net altiten goed hâlde. Fan har soargen en eangsten hie ik lokkich noch gjin weet en fernuvere my dan ek oer har triennen. Gûle om't heit fuort gie? Hy kaam ommers wol wer en dêrom brabbele ik tsjin har: "Net gûle, heity nimt altyd repen mei."

Dat ik dat doe sei, wit ik net mear, mar ús mem hat it my faak ferteld.

Doe't de oarloch dien wie, wie ik dus săn jier en 4 moanne en fan 'e befrijing stiet my noch wol it ien en oar foar de geast. De fiif oarlochsjierrjen hawwe op my - en op wa net dy't se meimakke hat? - ik groeide der ommers yn op - foar it libben in stimpel set. Ik rekkenje teminsten noch altyd yn dy fiif oarlochsjierrjen.

Bygelyks as ik fiif jier earne wenne of wurke haw, betink ik dêrby altyd: "salang hat de oarloch ek duorre". Jim begripe dat ik "De Jacht" dan ek mei blysunder grutte niget lezen haw. Temear om't dit boek him yn jins eigen lytse doarpkes Ealsum en Wetsens Øfspilet, mei dêryn safolle nammen fan minsken en plakken dy't men persoonlik ken of kennen hat; soks seit jin wat en bliuwt jin net yn 'e kâlde kleantitten.

Ien fan dy persoanen is Alde Anders.

Op fersyk fan de skriuwer wol ik jim dan no graach wat fertelle oer Anders, de echte wol te ferstean, waans libben foar in part wêzentlik oars west hat as yn De Jacht beskreaun wurdt, mar waans karakter, uterlik en libbensomstan-nicheden dêr sa treflik yn beskreaun binne.

As Anders noch libbe hie, hied er no hûndert jier west, want hy waard berne op 14 april 1892 te Berchhuizen by Bollingwier ûnder Nijtsjerk.

Syn heit wie dêr boere-arbeider. Anders wie iennichst bern. It moat wat in typyske jonge west hawwe. De heit fan in freondinne fan my hat him as buor-jonge meimakke en fertelde my dat Anders altiten in apartenien west hat.

Al jong hied er in buks. In buorfrou hie ris wat krityk op him en sei him it mannewaar op. Anders sje boe noch ba werom en gie yn 'e hûs.

Mar doe't buorfrou har waskguod in pear dagen letter op 'e blikke lei en de tobbe dêrby op 'e kop te droegjen, sloep Anders stikem nei de solder ta en skeat út it dakfinster wei mei syn buks in lyts kûgelgatsje yn 'e boaiem fan 'e tobbe, sadat buorfrou mei in lekke tobbe siet, súnder dat se der noch aan fan hie. Dat wie Anders syn wjerwurd....

Anders is altyd âldfeint bleaun en fan "(in) bern yn it wyld" hat nea immen heard. As jongfeint hat er ûnder tsjinist west en wie doe yn Amsterdam en Den Haach. Hy wie earst kantonnier en letter maresjessee. Meiinoar moat er fjouwer jier ûnder tsjinist west hawwe en oer syn soldatetiid moch er graach op 'e tekst, dat moatte dan ek moaie jierren foar him west hawwe.

By him oan it lewant hongen as stille tsjûgen fan dy tiid in pear sabels, dêr't Anders mei skermje koe. Ut en troch demonstrearre er dat foar de opslûpen Wetsumer jonges dy't him sneintemiddeis wolris opsochten.

Nei't syn heit en mem stoarn wiene hat er him, 37 jier âld, yn Wetsens nei wenjen set. Dêr wenne syn nicht Tsjerkje en út en troch kaam er wol ris efkes by har oan. Boer Stokje yn Wetsens hie ferlet fan in arbeider en Tsjerkje sei tsjin Anders: "Dat is wol wat foar dy." Dat gie oan en sa kaam Anders yn it arbeidershûske fan Stokje syn pleats mei de romantyske namme "It Hofke" te wenjen. It is in jiermannich lyn ðfbrutsen, nei't it earst jierrenlang leech stien en letter foar skiepehok tsjinne hat.

Boer Stokje wie in Biltker fan komôf. Us pake hie it gauris oer Stokje, dat in kleurryk persoan wêze moatten hat. Sa wit ik noch dat pake fertelde dat Stokje ek foarlêzer wie yn tsjerke. Op in kear betearde dat wat ferkeard. Stokje lies by fersin in oar kapittel as wat bedoeld wie. Hy ûntdiek syn fersin, bleau sa kalm as harmeroalje en sei: "Gemeente, ik bin wat ferbiesterd. "Ik hef lezen dat-en-dat, maar ik had leze motten dat-en-dat en dus doen we it nach is over."

Letter kocht Anders de twa âlde huizen dy't deun tsjininoaroan hongen op 'e ûtein fan de terp, dy't sa't wy sjen kinnen hawwe, foar it grutste part ðfgroeven is. In 'e rin fan de tiid hat Anders fan de twa âlde huizen ien makke. Nicht Tsjerkje, de vrou fan de eardere molkriider Anders Boersma, foar wa't it hûske set is dêr't Aldert de Graaf letter yn wenne, hâlde yn it earstoan Anders syn hûs skjin. De tsjintwurdige koster fan Wetsens Tsjerk Boersma is nei har neamd en wernet mei vrou Wike en har beide jonges no yn itselse hûs.

Alle maitiids hong Tsjerkje skjinne gerdinen foar de ruten en sette se nije reade geraniums yn de finsterbanken. Folle aardichheid hie se der lykwols net oan. Doe't Tsjerkje, net âld noch, oan kanker stoar, hat der nea wer in frou in hantaast dien yn Anders syn klinke. Hy hie der ek gjin inkel belang by. Letter hie Anders kowedekken foar de ruten hingjen.

Nei de oarloch waard Anders syn hûs offisjeel ûnbewenber ferklearre, mar wy hawwe nea in buordsje mei dêrop de wurden "Onbewoonbaar verklaarde woning" oan syn hûs sitten sjoen. Dat hat Anders handich fuortmitsele.... Dat mocht offisjeel wol net, mar de gemeente hat Anders altyd troch de fingers sjoen en him dêr mar stil wenje litten. En hoe!

Mar ik wol earst besykje om in beschrijwing fan syn uterlik te jaan.

Anders hie in langwerpich gesicht mei in lange noas en lytse ûndersykjende eagen. Hy hie, sa't ik him meimakke haw, lang krol griis hier, dat ûnder de pet wei fier oer de krage hinne hong. Deis rûn er der tige sjofel by, in sek oer 't skouder en steefest beselskippe fan syn swarte hûn.

Anders wie in saneamde kleptomaan, hy koe de hadden net altyd fan oarmans guod ðfhâlde, al gie it dêrbyornarisom lytse dingen. Sa plôke er altyd in topke hea út ús heablok as er der by lâns rûn en naam er in pear biten mei út 'e bitebult dy't er oan syn paad fûn. Dêrfandinne dy sek oer 't skouder.

De Wetsumers lieten it stil gewurde, it gie ommers mar om lytse saken.

Sa trappearre ús heit Anders ek ris by ljochtmoannehaar by ús ierpelbult: Anders skarrele syn winterierpels op. Dit gie ús heit lykwols te fier en hy fieldde him roppen om Anders yn myldens tefermoanjen mei te sizzen:

"Anders, as jo der net komme kinne, binne der wol oare wegen om jo te helpen."

Dy wurden taasten him blykber yn it moed, want hy gûlde as in bern en ûnthjitte ús heit it nea wer dwaan te sillen.

In letter jierren holp er by 't simmerdei Willem Boersma wol.

As bern wiene wy altyd in bytsje bang foar Anders. As er by Willem Boersma wei nei it wurk op hûs ta sette en wy wiene op 'e wei oan it boartsjen, giene wy deun tsjin it heablok oan stean om him en de hûn de romte te jaan.

Snein hâlde die Anders wol, lykas eltsenien yn Wetsens yn dy tiid.

Ienris yn 'e fjirtjin dagen wie en is it middeis preek yn Wetsens.

Dan kaam Anders ek en siet steefest op itselde plak oan de mânjuskant.

Hy hie dan in feal swart pak oan, it kin yn syn gefal net, mar oars soe men sizze: hy hie syn troupak oan, mar miskien hat it dêr ek wol foar tsjinne en hat Anders it twaddehâns kocht. Hy hie der in swarte pet by op en in lange krûme kalken piip yn 'e mûle. Ik leau net dat er dy oan hie yn tsjerke, mar hy hâlde him wol de hiele tsjinist yn 'e mûle. Ik wit net oft Anders ek mei song, ik tink hast fan net. Dat died er thús wol. As wy sneins by syn klinke lâns kuieren, koe it barre dat wy him withoelfûd psalmsjongen hearden.

Fierders hâlde Anders ek snein, hoewol't de bisten har fersoarging wol ha moasten, mar dat wie de gewoanste saak fan 'e wrâld, dêr hie gjin minske niget oan. De melkkarren rattelen ommers sneins en deis fan moarns ier oant

jüns let troch ús lytse doarpke....

Troch in dei hied er it altyd drok. Jier út jier yn boude er oan syn "hús" en makke der sadwaande in soarteminte fan festing fan. Dêrta stoep er nei de âld spoarbaan ta en helle yn twa amers oan it jûk dêr sân en grint wei, bakte dêr stiennen fan en mitsele dêr muorren en homeipeallen fan.

Under syn hús hied er in mânse skûlkelder makke - dy spilet ek in rol yn De Jacht - mar dy wie net wetterticht, want it heucht my dat ik dêr wolris ierpelbakjes yn om drieuwen sjoen haw.

Mar sneins lei it wurk stil. It barde lykwols ris op in moaie simmersnein dat buorman Wytse Dykstra, ek wol Lange Wytse neamd, Anders oanienwei timerjen en klossen hearde. Wytse der hinneen frege: "Anders, komt dit wol goed, it is hjoed snein!" Dêr waard Anders suver kjet fan, hy hie him yn 'e dagen fersind en hie der gjin euvelmoed yn dat it hjoed snein wie.

"It muoit my wol," antwurde Anders, "mar ik kin de boel der samar net hinne sette, ik moat no trocharbeidzje" en hy begûn mei ynmoed opnij te timmerjen en Wytse stiek mar wer ðf.

By't winterdei wie der bibellezen yn Wetsens. Dan kaam de dûmny út Ealsum mei de Wetsumers by ien fan de gemeenteleden oan hús gear en behannelen hja meiinoar it iene of oare bibelboek. Anders wie meastal ek fan de partij. Hy stelde neffens ús mem dan hiele sinnige fragen oan 'e dûmny yn deftich Hollânsk en begûn steefest mei de wurden: "Als ik even mag, domineee...." Der waard sein dat Anders theologyske boekwurken hie, dêr't er geregeldwei yn omsneupte.

Freeds gied er, as it om it waar koe, op 'e fyts nei Ljouwert ta en strûnde dan op 'e joademerk om. Dan kocht er bygelyks in taffelkleed foar fiif gûne en in flierkleed foar sân gûne. Dat dêr in pear grutte skroeiplakken yn sieten, dearde Anders net. Syn hannel kaam yn 'e bak foarop 'e fyts en sa fytste er oer Lekkum en Burdaard wer op hús oan.

Tichtheby hús, oan 'e oare kant de spoarbrêge, wie en is, tink ik, in poel. Dêr mocht Anders simmers graach yn swimme. Ek snijde er dêr by 't winterdei wol reid út. Dy poel neamden wy dan ek "Anders syn poel".

As famkes rûnen wy altyd wat huverich by dy poel lâns, want stel je foar dat wy Anders dêr spierneaken yn swimmen seagen..... want dat er dat neaken die, wiene wy fan oertsjûge. Spitich, mar wy hawwe him nea swimmen sjoen.... Der hat in rite west dat wy as skoalbern jüns nei iten meiinoar nei it Jellegat ta giene te fiskjen. Wat in spanning joech dat! In wjirm oan 'e heak dwaan, ha 'k noait doard, likemin in fisk fan 'e heak, benammen net as it heakje wat fier yn 'e snút op siet. Dat moasten de jonges dwaan.

Mar de spanning fan it byt krijen en it efkes letter opheljen en it dêr meiinoar as Wetsumer jeugd tahâlden oan it âld Jellegat, binne dingen om nea wer te ferjitten.

Op in kear hie ien fan ús in mûthûn (muthûn, seine wy) fongen. Sa'n grutte nuvere fisk hiene wy nea earder sjoen. Wy waarden dan ek rare kjet fan dy spesjale fangst en wiene der, earlik sein, glêd mei oan. Wy doarsitten him net heal beetpakke! De jonges sieten doe fierderop oan it Jellegat en koene wy net beroppe. Dêrom fleagen wy as wylde nei "de buorren" om help.

Alde Anders strûnde op it hiem om. Wy raasden alhiel oerémus: "Anders, wy hawwe in mudhûn fongen!" want dat moast it wol wêze, want de jonges hiene it wol faker oer mudhûnen. "As it oars net is," grommele Anders en bekroade him der fierder net om.

Njonken syn hûn hie Anders ek hinnen, skarrelhinnen, en sa't ik al sei in pear geiten mei in bok. Dy rûnen by't simmerdei vrij om hûs en hear en mochten, as se dat woene, oan 'e tafel ta rinne. Jûns helle Anders se lykwols ~~altyd~~ ^{yn} hûs. By ús wei wie dat in moai gesicht: Anders as geitehoeder efter syn fee oan, dat er by de terp opdreaue, de lange kalken piip der by oan en it lange grize hier op it skouder hingjend. It die my altyd aan de film fan Heidi tinken.

Us Sjoerdtsje, myn jongste suster, rûn as famke mei it sindingsbuske en kaam sadwaande om 'e oare sneon ek by Anders. Doe't se dêr sa njonkenlytsen te âld foar waard en der in oar sindingsbuskefamke komme moast, doarst dy net nei Anders ta en dêrom hat ús Sjoerdtsje dat oan har trouwen ta folhâlden.

Doe wie it dien, want doe is se út Wetsens wei gien te wenjen.

Sjoerdtsje en Anders koene it goed lykfine en Anders fertelde har wolris oer syn soldatetiid. Op in kear komt er mei in grutte izeren panne oansetten, docht it lid der ðf en lit har de ynhâld sjen. Sjoertsje draait it hert om yn it liif, want dêr lizze bret en wol yn har hiele hear en fear twa jonge geitsjes yn. Anders syn geit hie lamme en mar eventsjes fjouwer geitsjes brocht. Dat kaam er neffens him tefolle foar de âld geit op oan, dêr hie it earme bist gjin molke genôch foar en dêrom moasten der neffens him twa by wei en dy bedarren yn syn fleispanne.

Alle jierren, twadde krystdei, wie der yn 'e Ealsumer tsjerke it krystfeest foar de sneinsskoallebern. De bern kriegen nei ðfrin in boekje en in sinaasapel mei nei hûs en under it feest waard traktearre op poeiermolke en in koek. De fersierde krystbeam rikte oan 'e balken ta.

Om dat feest fier te kinnen, waard in pear wike foartiid in listkollekte hâlden. Sadwaande ha ik yn Wetsens in pear kear mei de krystlist rûn.

Dan gie ik ek nei Alde Anders. Net sasear om wis fan in grutte jefte foar it krystfeest te wêzen, mar, earlik sein, mear fanwegen de sensaasje.

Ik dus yn it koartst fan 'e dagen nei Alde Anders, dy't as ik it hiem op stap, yn gjin fjilden en wegen te bekennen is en der neffens my wol wêze moat. Anders wie min ofte mear minskeeskou. As er immen de reed delkommen seach, loek er him werom yn syn burcht en hy liet him dan net sjen. Men koe dan noch sa faak en sa lûd "Folk?" roppe, mar as it him net noaske, kaam er net foar it ljocht.

Ik strún in slach om it hús hinne, loer troch alle ruten, rattelje mei de klink fan 'e doar, rop withoe lúd en withoefaa "Folk yn?", mar al wa't komt, gjin Anders.... En dochs moat er der wéze, ik ha him by ús wei niis krekt noch om hús hinne strunen sjoen. Dêrom ek noch mar ris oan 'e oare doar besykje. Dy is wol ticht, mar net op slot en ik bin sa dryst en triuw de doar iepen en doch in pear stappen yn it tsjustere foarhús op en rop dêr opnij sa lúd as ik kin: "Folk!"

Dêr komt Anders út it tsjustere skuorke wei foar 't ljocht en grommelt wat ûnfersteanbers. Ik sis wér't ik foar kom. "Rin mar fierder," seit er en giet my foar nei wat wy no mar efkes syn wenkeamer neame sille.

It is dêr út en kåld en heal skimerich fanwegen de kowedekken en spinreagen foar de ruten, dêr't it slim troch hinne siicht. Yn 'e keamer is de rommel net te beskriuen, op alle stuollen leit wat. Mar Anders is al safolle hear, dat er ien stoel leech reaget en my dy oanbiedt. Ek wol er ta eare fan my de kachel oanmeitsje. Hy steekt in krante yn 'e brân en rint dêrmei troch de keamer. Efkes letter stiet de keamer blau fan reek, mar de kachel baarnt. Underwilens ha ik moai gelegenheid om om my hinne te sjen en dêr is 't my ommers om te reden. De tafel leit sa fol mei Joast-mei-witte-wat-allegearre, der kin gjin aai mear by. En fansels kin ik it ek net litte en kypje mei in heal each nei de sabels dy't sa driigjend oan it lewant hingje.

Anders strûnt underwilens mar wat om en liket finaal fergetten te wézen wér't ik winliken foar kom en dus bring ik hoeden de list opnij op it aljemint.

No giet Anders de keamer út en komt efkes letter werom mei in âlde jildponge dêr't er my twa kwartsjes út taskikt, wylst er seit: "Ik sil dy de reis betelje." Ik freegje oft er de list wol efkes tekenje wol, dat heart no ienris sa by in list-kollekte. Mei grutte swierige halen set er A.J. Dykstra op 'e list en nimt dêrmei suver de heale list yn beslach.

"En no moatsty ðfjaan," seit er "oars benachtest en de reed is net al te bést."

Wér't ik altyd niget oan hie, wie Anders syn geef taal-gebrûk. Syn taal waard, om't er praktysk gjin omgong mei oare minsken hie, net oantaast.

Waard er bygelyks yn Wetsens sein: "Doe gie ik nei Ljouwert," Anders sei: "Doe teach ik nei Ljouwert." En doe't er him ris by ús heit beklage dat er hielendal gjin famylje hæi en dat ús heit nij die, want dy koe wol in pear neven fan him en dat doe ek opmurk, antwurde Anders: "Indied, dat is ek sa, mar dy achtsje ik net as famylje."

Doe't Anders út Wetsens wei gie nei it Buma-Hús yn Eanjum, hat er in stikje oer him yn it Frysk Deiblêd stien, skreaun troch Douwe de Vries, de man fan ús Sjoerdtsje, it famke mei it sindingsbuske. Oan de hân fan dat stikje hat vrou Boanstra út Ealsum yn 1984 wer in artikeltsje oer Anders yn 'e Dokkumer Krante skreaun. Dêr sitearje ik in stikje út:

"Anders Dykstra wenne dêr op 'e Pôle, midden yn it fjild oan in modderreed.

It hús stie in ein fan 'e dyk ðf. Dêr libbe Anders tusken geiten, kninen, hinnen en in bok. Us jonges wiene by 't hjerst wol mei in geit nei de bok fan Anders ta. Letter kamen hja mei hiele ferhalen thús. It barde ek wol, dat hja efkes wachtsje moasten. Anders liet har der dan yn, fral as it kåld waar wie. Hy sette de kachel oan mei prikkeguod en geat dêr pteroalje oerhinne. De lôge fleach dan hast oan 'e solder ta.

Dan kaam de kofje kanne mei wetter der op en kofje dêrym op it fjoer. Op 't lëst sear de kofje, mar de bern woene neat brûke, om't it dêr by Anders ien stik reek en pteroaljelucht wie. Hy hie ek gjin "nij ljocht", sa't men eartiids sei, mar allinne mar in stoarmlampe. Dêr die hy dan op 'e tafel oalje yn. Geat hy der oerhinne, dan roste hy mei in krante de oalje fan de tafel en goaside dy dan yn it fjoer. Dan fleach de lôge wer oan boppen ta. Sa húsmanne âlde Anders dêr."

En nei oanlieding fan de minne reed sitearje ik ditte út vrou Boanstra har artikel:

"Anders hat wol in oandien libben hân, nettsjinstande syn iensumens. Elke ynwenner fan Wetsens kin deroer meiprate hoe't yn 'e lëste wrâldkriich it doarpke grub gefaar rûn hat, doe't by Anders in Joads ûnderdûkerspear him dêr skul hâlde en hast troch de Dûtsers ûntdatsen is. It wie doe in grub gelok dat de wei dêrhinne - doe in âld modderreed - net te begaan en te beriden wie. De auto mei Dûtsers bleau healwei yn de modderbrij stykjen. De Wetsumers hawwe doe mei manne macht de auto derút lutsen en joegen de soldaten de rie net fierder te gean, om't de reed dêr noch helte minder wie. Dy ried hawwe hja opfolge en dat hat harren en de Wetsumers harren behâld west, want nei myn betinken wiene de Dûtsers dêr net libben wer weikommen. Anders stie mei twa laden karabinen en in laden revolver klear en hie der grif net tsjinoan skytskoarre om de minsken dy't by him ûnderdak wiene - in direkteur fan in konservefabryk mei syn vrou - te ferdigenen." *Oant sojer vrou Boanstra.* Dat Anders Joaden hie, wie yn Wetsens in publyk geheim, alteast ús heit en mem wisten der ek fan. It wiene lestige minsken, frâl de vrou en de ûndergrûnse wie der mei oan, se koene nearne lang plak hâlde. Anders wie harren lëste kåns. As se har dêr ek net deljaan woene, giene se it maaiem yn, want oars wie de kåns grub dat de hiele boel ferret waard.

Om't ús heit âlderling wie, gied er tegearre mei dûmny by 't winterdei op hûsbesyk en dan waard Anders net oerslein. Sa'n hûsbesyk waard *earst ðfpraat* en dêrom frege ús heit oft it him dan en dan gelegen kaam. Mar, nee, it paste Anders net. Dêr hearde ús heit fan op, want se kamen ommers alle jierren by him op hûsbesyk. "Of is it om jo útfanhûzers dat it jo no net past?" weage ús heit te freegjen. "Binne jo der fan op 'e hichte?" frege Anders.

"Ja," sei ús heit "dat bin ik." "No," sei Anders, "it giet ek net om jo, mar

mar jo hawwe bern! Mar as jo swije kinne, binne jimme wolkom."

Dat ûnthiet ús heit him.

Us mem wachte jûns altyd trou op ús heit as er mei dûmny op hûsbesyk wie en it wie ornaris frij let as ús heit rinnende of op 'e fyts troch waar en wyn wer op hûs oan swalke.

Jûn binne se dus nei âlde Anders en ús mem is tige benijd hoe't se it dêr oantroffen ha. Soe it hûs no ek wat opret wêze, no't der in frou tahâldt? De bern sliepe as roazen yn it bedstee yn 'e keamer as ús heit lang om let thûs komt. Alteast dat tinke se... Deanijs gjirrich freget ús mem heit hoe't it by Anders wie...

En no sitearje ik efkes út it rymstik dat ús Koos makke hat foar de earste doarpsreüny fan Nijewier en Wetsens, alwer 15 jier lyn.

"Elk hûs hie hast wol in evakuee, ûnderduker of Joad.

De lêste oarlochswinter wie de skoalle meastentiids ticht.

In bern is bytiden aardich snoad.

Dat sil ik jim noch fertelle en dan is it út mei dit gedicht.

Us heit moast nei âlde Anders Dykje op hûsbesyk.

Ik wie alve jier en hie wol ris wat heard op 'e dyk.

Us mem frege ús heit doe't er thûskaam: "Wiene se ek swart?"

Wy leine yn 'e keamer yn it bedstee en ik hearde dat.

De oare moarns frege ik ús mem wat foar swarts Anders by him hat.

"Syn hûn hat jongen," seit ús mem en ik hâld myn mûle op slot.

Mar doe't nei de bevrijding de beide Joadske minsken út Anders syn klinke foar it ljocht kamen - hja hoegden no net langer binnendoar te sitten, sei ik: "Mem, Anders hat syn jonge hûnen ek los litten."

Sa't ik al sei, de Joadinne moat in tigelestich minske west hawwe en der waard sein dat se Anders syn theologyske boeken opbaard hat.

Fuort nei de bevrijding giene Anders syn ûnderdukers by de Wetsumers op besite en waarden as helden ûntfongen en behannele. De frou koe it lykwols net litte en jou op Anders ðf. Dat die se ek doe't se by ús wie, mar dat koe ús mem net útstean en sei tsjin har: "As immen syn libben foar my weage hie, soe ik dêr net op ðfjaan."

Nei de oarloch giet eltsenien en ek Anders wer syn gewoane gong, dy't foar ús as Wetsumers ek gewoan wie - Anders hearde der no ienris by - mar gewoan wie it fansels net. Anders libbe as in hearremy, net oars.

Op in kear bedarre Bruinenberg, de kowepoatbehimler, dy't jierrenlang de man fan de natoerrubryk "Wat it fjild te sjen jout" yn 'e Dokkumer Krante west hat, ris by Anders yn 'e klinke om in bui ðf te skûljen.

Yn geuren en kleuren died er dêr de oare wyks ferslach fan yn 'e krante.

Hy fertelde ú.o. dat Anders nachts yn in poepenêst oer de grûn lei, it gewear neist him, om him dêrmei de rotten fan it liif te hâlden.

Dat stikje krike Anders sels ek ûnder eagen en dêr wied er mar min oer te sprekkenn. Oft Bruinenberg Anders noch ris opsocht hat, is net bekend..... Anders slachte sels ek wol ris in baarch en tarte dêrmei eltse opfetting oer hygiëne. Want frieskisten, iiskasten of in goede kelder, ho mar.

Fan gefolgen hied er dan ek wol rare bulten oan 'e holle....

"Ungerjochtichheid yn it bloed," ornearren de Wetsumers.

Mar fierder wied er altyd wol sün, yn alle gefallen net siik.

Wol griisde it de minsken oan dat er dêr as âldere man sa lyk m' allinne sùnder elektrysk ljocht, wetterlieding, ferwaarming of hokker komfort dan ek om hûsmanne, benammen by 't winter wie it in grut geheuker.

Faker as ien en twa kear is dan ek besocht om him dêr wei te krijen, mar dat woed er perfoarst net, hy sloech eltse goede ried yn 'e wyn.

Lang om let joech er lykwols belies en sa is er doe't er 77 jier wie frijwillich nei it Buma-Hûs yn Eanjum ta slagge. Dêr hat er syn lêste fiif libbensjierren sliten, want op 30 september 1974, 82 jier âld, hat er dêr de holle dellein. Ek yn it Buma-Hûs wie Anders in sùnderling, yn 'e hûs sitte koed er ek dêr net, it grutste part fan 'e dei swalke er allinnich yn 'e Eanjumer Kolken om.

De Wetsumers ha meinoar by syn ferstjerren in advertinsje yn 'e krante sette litten, mei dizze tekst:

"Heden name de Here tot Zich onze vriend en oud-dorpsgenoot

ANDRIES DIJKSTRA

in de ouderdom van 82 jaar.

Met hem is een opvallende, maar markante persoonlijkheid uit onze dorps-samenleving heengegaan.

De Wetsumers.

Anjum, 30 september 1974."

en hawwe ek soarge dat er in stien op it grêf krigen hat.

Op 3 oktober is er te Wetsens te hof brocht, nei't er earst in routsjinst yn 'e tsjerke dêre hâlden is û.l.f. ds. J. ter Steege.

Spitich, neffens my, dat de jeugd, sadree't Anders syn stee ferlitten hat, besocht hat om it hûs mei de grûn allyk te meitsjen. Allinne de lêste muorre joech gjin belies, dy stiet noch altiten as in oantinken oan de lêste en nei alle gedachten ek de singelierste bewenner fan de eardere âlde klinke.

Ik hoopje dat dy muorre dêr noch yn lingte fan dagen stean sil en miskien kin der no opnij in buordsje oan timmere wurde, dat net fuortmitsele wurdt, dêr't op te lêzen stiet dat op dit stee Anders Dykstra wenne hat, dy't model stien hat foar de Anders Dykje yn de roman "De Jacht", skreaun troch Durk van der Ploeg en útkommen yn 1988.

Miskien strune der út en troch dan wer ris in pear lêzers fan dy nijs gjirrigie en boeiende roman op dat âlde stee om. Dat it sa wêze mei!

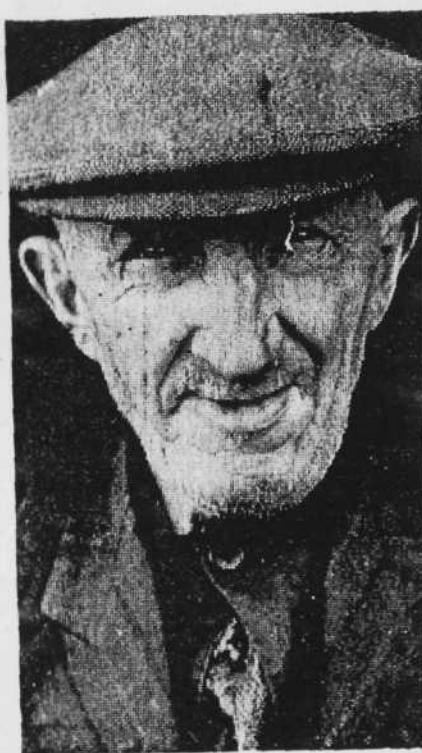

Friesch dagblad

De kluizenaar van Wetzens verhuisde

Veertig jaar heeft hij gewoond in het huis op de „pôlle”, dat hij indertijd voor twaalfhonderd gulden kocht. In al die jaren hielden alleen de dieren hem gezelschap: geiten en bokken, die vrij mochten rondkruisen in zijn huis, waar hij in de loop der jaren een ware vesting van heeft gemaakt. We hebben het over de heer Andries Dijkstra (77), die aan het eind van een in dit jaargetijde modderige landweg te Wetzens woont, het dorpsje met de kerk zonder toren, tussen Metswouder en Dokkum. „Alde Andries,” zoals hij door de Wetzumer wordt genoemd, is altijd een kluizenaar geweest, daarover is iedereen het wel eens, maar dat vond hij zelf niet erg. „Ik hou van de natuur en mijn beesten” zegt hij.

Alde Andries ging gisteren naar het Bumahûs te Anjum. Vele kerken is hem, wanneer hij in contact kwam met de buitenwereld, gevraagd, of hij niet eens in een bejaardentehuis wilde. Hij kon het echter niet over zijn hart krijgen de „pôlle”, dat stille plekje waar nooit iemand komt, behalve het meisje met het zendingbusje, te verlaten. Alde Andries heeft een bewogen leven achter de rug ondanks de eenzaamheid, waarin hij heeft geleefd. Iedere Wetzumer kan u vertellen, dat het dorp in de laatste wereldoorlog groot gevaar liep, toen een Joods onderduikerschuitje, dat zich bij Dijkstra schuilhield, bijna door de Duitsers werd ontdekt.

ANDRIES DIJKSTRA (77)

Toen was het een geluk, dat de landweg, die naar het oude huis loopt, slechts een moeilijk begaanbare, modderige reed is. De auto, waarin drie Duitsers zaten, bleef halverwege steken in de modderige brij. Veel Wetzen-

mers hebben toen geholpen de militaire wagen uit de modder te trekken, inmiddels de Duitser het advies gevend, het niet verder te proberen... Alde Andries stond met twee geladen karabijnen en een geladen revolver de vijand op te wachten. Hij zou niet hebben gaeaerd in de poging zijn beschermelingen, een directeur van een conservenfabriek en zijn vrouw, te verdedigen, zo vertelt hij nu.

Prachtige tijd

Alde Andries spreekt graag over de tijd, waarin hij het militaire uniform droeg. Als zoon van een boer-arbeider is hij kanonner in onder meer Amsterdam geweest. Vier jaar lang heeft hij letterlijk genoten van het militaire leven. „Mijn bewapening en uniform had ik altijd in de kast hangen. Die mocht ik nu meenemen naar 't Bumahûs. Een museum heeft al belangstelling voor mijn sabels gehad. Eén van de twee sabels, die ik nog heb, is in de oorlog door een smid gemaakt. Het is eigenlijk een stuk van een zeis... Ik moet me toch kunnen verdedigen?” Jarenlang heeft hij een zwarte hond gehad. Toen het dier doodging, wilde Dijkstra niet weer één hebben, ook al houdt hij veel van dieren om zich heen. De geit en de bok, die hij in het laatste jaar nog had, mochten in de woonkamer vrij in en uitlopen. Er hebben wel eens vier jonge geitjes door de kamer gedarteld!

Schuilkelder

Hoewel het huis van „Alde Andries” geen elektriciteit en waterleiding heeft, kan de bejaarde man een eventuele kooper toch een „specialiteit” aanbieden. Met de oorlog nog in gedachten, heeft hij in de vijftiger jaren een schuilkelder onder zijn huis gebouwd, die hem moet beschermen tegen atoombom-aanvallen van de Russen. De kelder is spoedig met water volgelopen.

Overigens heeft hij van zijn huis een ware vesting gemaakt. Drie jaar geleden liet hij nog iedere week naar de markt in Leeuwarden. Hij kocht dan meteen stenen om zijn huis solder te maken. De cement maakte hij met zand, dat hij van de spooraanleg ten zuiden van Wetzens groef. Op sommige plaatsen is de huismuur wel een halve meter dik...

Zijn verzamelwoede is groot. Alde

Andries heeft het in de afgelopen weken erg druk gehad met het „schaffen” van de vele dingen, die hij in zijn huis bijeen heeft gebracht. Zijn manenhuis-houding bestond uit halve fietsen, lekke emmers, oude pannen, te veel om op te noemen.

Met de verhuizing van „Alde Andries” gaat er echter, hoe de leefwijze van de

Het huis met de dikke muren, waarin „Alde Andries” veertig jaar heeft gewoond. Deze foto zal waarschijnlijk historisch worden, want het is vrolijk zeker, dat het huis wordt afgebroken.

oude man ook was, een stukje romantiek uit Wetzens weg. „Ik heb het druk” zegt hij, „het moet er hier een beetje knap uitzien, als ik straks wegga. De tuin moet in orde en de stoetwallen moeten nog gemaaid worden.” Alde Andries wil het stukje Wetzumer grond, waar hij veertig jaar een kluizenaar bestaan heeft geleid, verzorgd achterlaten. „Je moet es een keer een streep onder een stuk van je leven kunnen zetten”, zegt hij. De pijp, die hij al bijna een uur in zijn mond houdt, en die al lang niet meer brandt, maakt een heftige beweging...

TOESPRAAK, gehouden bij de begrafenis van Andries Dijkstra, op 3 Oct. 1974
in de Hervormde kerk te Wetzens, aanvang 13.30 uur, door ds. J. ter Steege,
Schriftlezing: Psalm 139: 1-5 en Johannes 16: 29-33 predikant van Aalzum/Wetzens.
Tekst: Psalm 139: 5b "Gij legt uw hand op mij".

Gemeente, vrienden en bekenden,

Vanmiddag zijn wij hier samengekomen in deze kerk om één van de meest onopvallende maar tegelijkertijd ook één van de meest markante persoonlijkheden uit het Wetzens van de laatste jaren ten grave te dragen t.w. Andries Dijkstra, die j.l. maandag op de leeftijd van 82 jaar overleed.

Goed, Andries Dijkstra woonde de laatste jaren niet meer in ons midden maar toch betekent dat niet, dat hij daarmee helemaal uit de Wetzumer samenleving weggegaan was. Er was nog steeds contact met hem.

Sommige Wetzumers bezochten hem regelmatig, terwijl Wetzens ook in zijn gedachten bleef. Daarom kon het ook gebeuren dat men hem af en toe nog eens in de kerk in Wetzens kon tegenkomen op een zondag, tenminste als zijn gezondheid dat toeliet en het weer goed was.

Op de terugweg naar Anjum werd dan- zo heb ik me laten vertellen- tevens Wetzens inclusief zijn tot ruïne vervallen huis bezien- geinspecteerd zou men misschien ook mogen zeggen-, waarna de tocht huiswaarts werd gemaakt.

Daarom is het ook vanzelfsprekend dat Andries Dijkstra vanuit de kerk te Wetzens en op het kerkhof van Wetzens begraven wordt en hier rust tot de dag van de wederopstanding uit de doden.

Ongetwijfeld, gemeente, vrienden en bekenden, komen vanmiddag ook de herinneringen aan deze bijzondere man bij ons boven. Hij werd genoemd "de Kluizenaar van Wetzens". En die benaming typeert hem uiterlijk helemaal.

Hij woonde in ons midden als een kluizenaar, afgezonderd en teruggetrokken, onopvallend en stil aan de rand van het dorp. Je wist dat hij er was, maar je merkte hem niet.

Hij leidde zijn eigen leven en ging zijn eigen gang. Een was zijn Meester en dat was Christus. Door diens woord was hij gegrepen. Van diens woord leefde hij. In dat woord studeerde hij, zelfs nog toen hij al in Anjum woonde.

Daar ging hij nog vaak boeken halen aan de pastorie; boeken om te lezen en zijn kennis ook in de dingen Gods te vermeerderen. Andries Dijkstra was een gelezen man. De theologie en de geschiedenis van de streek waarin hij woonde en leefde hadden zijn bijzondere interesse, waarbij het Woord van God op de eerste plaats kwam.

Dat woord was de lamp voor zijn voet en het licht op zijn pad. Dat woord gaf hem een rijk innerlijk leven. Dat woord dreef hem tot naastenliefde met name in de tweede wereldoorlog toen zijn huis een schuilplaats werd en bleef voor vogelvrij verklaarde mensen.

Hij verleende onderdak en bleef dat doen, waarbij teleurstelling hem niet bespaard bleef. Nog niet zo lang geleden vertelde hij nog hoe hij juist in die tijd hem dierbare oude boeken was kwijtgeraakt op een manier, die niet nodig geweest was.

Desondanks ging Andries Dijkstra voort en zette hij door. Hij was letterlijk en figuurlijk een oud-soldaat en een gelovig man, een man ook die stond voor de zaak en bereid was ook de laatste consequenties te trekken.

Maar niet alleen kwam zijn geloof en zijn gehoorzaamheid aan het Woord van Christus tot uitdrukking in zijn naastenliefde met name in de tweede oorlog, ook kwam dat naar voren in zijn dienst aan God. Zo was hij ook in de kerk trouw en kende hij ook daar zijn verantwoordelijkheid.

Zo leidde hij in vroeger jaren de jongelingsvereniging, terwijl hij later jarenlang de Hervormde Gemeente Wetzens als notabel diende.

Andries Dijkstra was niet de man van het woord alleen- al bezat hij wel de gave van het woord en kon hij vaak humoristisch vertellen-, neen het woord dat beleden werd, diende in praktijk gebracht te worden. Het geloof mocht niet beperkt worden tot het aanhangen van een dode theorie, maar diende een levenshouding te zijn.

Andries Dijkstra heeft geprobeerd dat in alle zwakheid te doen en dat zowel ten aanzien van het eerste gebod als ten aanzien van het tweede gebod.

Wij gedenken dat vanmiddag eerbiedig, nu hij van ons is heengegaan en wij op het punt staan hem ten grave te dragen.

Ja en wat zullen wij dan zeggen. Andries Dijkstra is niet meer. Zijn laatste vijand, de dood, nam-~~bij~~-van-hem- hem in bezit. En valt er dan nog iets te zeggen? Is er dan nog iets waar wij ons aan kunnen vasthouden? Ja, gemeente, vrienden en bekenden, ook vanmiddag in het zicht van de dood en het klaarliggende graf is er troost en houvast. Wij vinden dat in het woord van onze tekst, waar wij lezen: "Gij legt Uw hand op mij".

Dit troostende psalmwoord werd voor het eerst gesproken door iemand die zijn sterke gevonden heeft in God. Bij God, zo weet hij, ben ik bekend. Sterker nog, God kent mij. Hij weet wat er in mij leeft en omgaat. Met al mijn wegen en gedachten is Hij vertrouwd. Niets is er in mij of de Heere weet het.

En dat niet alleen, maar ook is de Heere mij nabij. Hij komt mij te hulp en redt mij. Hij legt zijn hand op mij. En zo zegt de psalmist, dat is niet een neerdrukkende hand of een hand die hard en ruw afstoot, maar een die uittilt, die bemoedigt en kracht geeft. Want God is genadig. Hij verstoot en verlaat niet degene die Hem nodig heeft. God is genadig. Hij verstoot en verlaat niet degene die Hem nodig heeft, maar legt zijn hand op die mens.

Tegen deze achtergrond begraven wij vanmiddag onze oud-dorpsgenoot en gemeentelid Andries Dijkstra. Wij begraven hem in de zekerheid dat Gods hand ook nu op hem rust, zoals die hand ook tijdens zijn leven op hem rustte. Wij begraven hem in het geloof en de zekerheid dat hij ook nu in de Hand van Zijn Heer is.

Ja maar, mag je dat wel zo zeggen en kun je dat wel zo zeggen. Ja, dat mogen en kunnen wij zeggen, niet omdat Andries Dijkstra ~~ondanks~~ met al zijn kwaliteiten zo'n goed mens was, maar wel omdat hij in zijn leven Jezus Christus als zijn Heer en Heiland had aangenomen.

Dankzij Christus en diens volbrachte werk aan het kruis mag het voor ons vaststaan dat Gods hand ook nu op Andries Dijkstra rust en dat hij ook nu geborgen is bij God.

Dat betekent dat we vanmiddag over de dood en het graf heen mogen zien naar de toekomst. Dat betekent dat wij ook vanmiddag weten en beseffen mogen dat onze laatste vijand -de dood- overwonnen is.

Nog neemt de dood tot zich en dat telkens opnieuw, maar de dag, dat hij degenen die hij genomen heeft en nog zal nemen, komt steeds dichterbij. Want de toekomst,

die van Andries Dijkstra en die van ons, is ~~zal~~ zijn dat dat Christus weer komt om dan zijn hand opnieuw op ons te leggen om ons tot leven te roepen.

En wij zullen dan zijn stem horen en opstaan om met Hem mee te gaan naar de bruiloftszaal van het Lam.

Daarom begraven we Andries Dijkstra vanmiddag ook niet als mensen die geen hoop hebben en die troosteloos zijn. Neen, wij begraven hem tegen de achtergrond dat God geen van zijn beloften, die Hij ook Andries Dijkstra geschonken heeft, ter aarde zal doen vallen. Wij begraven hem wetend, dat nu Gods hand op hem rust, hij wel geborgen is en ofschoon zijn oog nu gebroken is, datzelfde oog open gaat op de grote morgen. Want God is trouw.

Dat is het uitzicht dat ons vanmiddag bij deze begrafenis geschonken wordt..

Laten wij ons dan allen aan dit uitzicht vasthouden en het tot troost aannemen. En laaten we ook zelf ons vastklampen aan Christus, onze Heiland.

Dan ~~zal~~ deze troost van vanmiddag ook eenmaal ons gelden als wij zelf oog in oog staan met de dood en hij ook ons gebiedt te komen.

AMEN.

Dat makken de leden van de Kr. Fryske Krite 'Gemma fan Burmania' te Dokkum om mei de skriuwer Durk v.d. Ploeg de plakjes op te sykjen wêrt syn boek de Jacht him ôfspilet.
De roman jout in breed sleafol byld fan it byld fan it libben yn de Dongeradielen en hat híj en dêr in biografysk karakter.

De skriuwer is yn Ealsum opgroeid. De beskriwing fan it doarp en de wide omkriten is dêrom ek tige oarspronkelik. De auteur wist yn it tiidrek der't dizze roman yn spileit elk huis en paad en elke hikke. En noch koe de skriuwer de plakjes fine, alhoewol der fansels wol yn de lêste 50 jier folle feroare is te Ealsum. Dhr. V.d. Ploeg is net allinne in goed skriuwer mar hy kin ek hiel nijsgirrich fertelle en elk waande him wer 50 jier tebek. De skriuwer naam it selskip yn syn ferhaal, mar no ek echt mei nei plakken wêrt krekt foar

In 'pylgertocht' nei Ealsum en Wetsens

de oarloch yn de jierren '35 oant en mei '45 him hiel wat ôfspile hat.

Former Bloemkamp

It ferhaal begjint yn de kâlde jannewaris moanne fan 1936. Dan ferhuze Geeske Bloemkamp mei har soan Former werom nei har bertedoarp Ealsum. Former wurdert der beraafker, jager en mollefanger. By de Ealsumers leit er der al gau út, om't er as frijgesel tige eigensinnich syn wegen giet. Polityk fielt er him tige oanlutsen ta de ideeën fan de antimilitairyske dûmny J.W.B. Cohen fan Dokkum. De komst fan Former Bloemkamp nei Ealsum is tagelyk de ynset fan in slepend konflikt, dat earst

tsien jier letter op befrijingsdei 1945 eindigt yn in bluodrich drama.

Lútsen Idsardi

Tsjinspeler en haadpersoan yn dat drama is Lútsen Idsardi, in idealist mar tagelyk in labyl figuer dy't ta ûnderwizer learse soe, de brui oan't leren joech en dêrmei maatskiplik rûnom mislearret. As Lútsen yn '37 sympathisearret mei de N.S.B. en him der letter by oanslút is er by de meisten ferspuid. It konflikt tusken Former en Lútsen ferskerpet him as by in oefening fan de Bijzondere Vrijwillige Landstorm te Ealsum, Lútsen mei it gewear fan de B.V.L. op Former sjit en dy dêrby ferwûnet. De marersjesee undersiket

it ynsidint en Lútsen moat sitte. Hy hellet syn gram yn de oarloch as er as N.S.B. er de fuotten under it gat krijget. Dit yn 't koart wêrt it boek oer giet en sa swalken wy meielkoar troch Ealsum en by sommige lokaasjes fertelle de skriuwer wat der op dat plak bard wie, en lies hy in diel út De Jacht foar.

Alde Anders

Ien fan dy persoanen yn 'e Jacht is alde Anders út Wetsens. Op fersyk fan 'e skriuwer hat mefr. Doet Visser út Frêntsje en berne yn Wetsens wat ferteld fan de echte Anders waans libben foar in part wêzentlik oars west hat as yn de Jacht beskreun wurdert, mar waans karakter, uterlik en libbensomstannichheden der sa treflik yn beskreun binne. Dizze man dy't libbe as in hearre-mynt, mar wêr't dochs yn 'e oarloch in Joads echtpaar underdûkt west hat.

Alde Anders hearde der no ienris by yn Wetsens, al hoe frjemd en ienris hy ek libbe, dêr is syn grêfsteen op it Wetsumer tsjerkhof tsjûge fan. Want doe't Anders yn '74 kaam te ferstjerren, soargen de Wetsumers dat der in stien kaam op syn grêf.

Sa wie in markante persoon út it dorpslibben hinnegien. Mefr. Doet Visser ferstie de keunst om op in libene wize de skiednis fan de echte Anders Dykstra te fertellen.

It ~~is~~ fan 'e jûn wie noch gesellich kofje-drinke mei oranjekoek yn Old Inn yn Dokkum. Dêrnei tanke de foarsitter, de hear Brandsma beide sprekkers foar de slagge 'pylgertocht'. Hy winske alle gear in fijne fakânsje ta. Op 30 septimber is de earste Kritejûn. Dan sil dhr. Duyf út De Geast it boek 'Heechhôf fan R. Brosma besprekke.

Ut 'e "Nieuw-Dokumer Courant" fan 25 juny 1992